

Studiul Istoriei Bisericești Universale în Facultățile de Teologie Ortodoxă din România între 1918-1990

CUPRINS

Introducere

CAPITOLUL I

ROLUL ISTORIEI ROMÂNIEI ÎN EVOLUȚIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN SECOLUL AL XX-LEA

1. Biserica Ortodoxă Română de la Marea Unire din 1918 până în 1948
2. Biserica Ortodoxă Română în perioada comunistă

CAPITOLUL II:

ÎNVĂȚĂMÂNTUL TEOLOGIC SUPERIOR ȘI CULTURA TEOLOGICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XX-LEA

1. Învățământul teologic ortodox superior din România secolului XX
 - 1.1. Teologia ortodoxă universitară de la Marea Unire până la Revoluția din decembrie 1989
 - 1.2. Învățământul teologic ortodox universitar după decembrie 1989
 - 1.2.1. Modele alternative de organizare a studiului teologic
2. Cultura teologică românească în secolul al XX-lea
 - 2.1. Cultura teologică în perioada 1918-1948
 - 2.1.1. Presa bisericească
 - 2.2. Cultura teologică între anii 1948-1989
 - 2.2.1. Muzica bisericească
 - 2.2.2. Presa bisericească
3. Importanța pregătirii teologice în formarea intelectualității românești
 - 3.1. Teologia – de la convergență la conflict

CAPITOLUL III

ISTORICUL INSTITUTELOR, ACADEMIILOR ȘI FACULTĂȚILOR DE TEOLOGIE ORTODOXĂ ÎN ROMÂNIA SECOLULUI AL XX-LEA

1. Învățământul teologic superior de la ARAD

1.1. Ridicarea Institutului Teologic arădean la statutul de Academie Teologică

1.2. Proiecte de fuzionare a Academiilor Teologice din Vestul României

1.2.1. Proiecte oficiale de fuzionare a Academiilor Teologice din Arad, Oradea-Timișoara și Caransebeș într-o singură Academie Teologică ortodoxă română „Banat-Crișana” (1943)

1.2.2. Menținerea unui singur Institut de Teologie de grad Universitar pentru Mitropolia Banatului - propunerea ierarhilor bănățeni (1948)

1.3. Desființarea Academiei Teologice din Arad

1.4. Concluzii

2. Istoricul Facultății de Teologie ortodoxă „Justinian Patriarhul” a Universității din BUCUREȘTI

2.1. Începuturile învățământului teologic universitar bucureștean între proiecte și năzuințe

2.1.1. Proiecte pentru înființarea Facultății de Teologie din București (1863-1864)

2.2. Facultatea de Teologie din București de la întemeiere până la Primul Război Mondial (1881-1918)

2.3. Istoria Facultății de Teologie din București în Perioada interbelică: de la promisiuni la concretizări (1918-1948)

2.3.1. Dezvoltarea catedrelor universitare și statistica studenților

2.4. Institutul Teologic de grad Universitar în București (1948-1989)

2.4.1. Deciziile restrictive impuse în domeniul învățământului teologic superior și Regimul de stat communist din România

2.4.2. Organizarea și funcționarea Institutului Teologic de grad Universitar din București

2.4.3. Regulamente speciale elaborate de Sfântul Sinod pentru organizarea învățământului teologic

2.4.4. Cursurile de licență. Disciplinele de studiu și modificări ulterioare intervenite în planul de învățământ

2.4.5. Cursurile pentru titlurile de magistru și doctor în Teologie

2.4.6. Rectorii Institutului Teologic de grad Universitar din București

2.4.7. Contribuțiile profesorilor la dezvoltarea teologiei ortodoxe române

2.4.8. Teme esențiale și priorități în cercetarea teologică

2.4.9. Prestigiul academic

2.5. Situația Institutului Teologic de grad Universitar în 1990

2.5.1. Demersurile de reintegrare în Universitatea din București

3. Învățământul teologic superior din MOLDOVA ȘI BUCOVINA

3.1. Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea din Iași (1860-1864)

3.2. Facultatea de Teologie Ortodoxă Chișinău, Universitatea Mihăileană Iași (1926-1941)

3.3. Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cernăuți (1875-1948)

3.3.1. Perioada Austriacă 1875-1918: Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Alma Mater Francesco-Josephina – Cernăuți

3.3.2. Perioada Românească (1919-1948)

3.3.2.1. Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Ferdinand I” (1919-1933); „Carol Al II-lea” (1933-1940) din Cernăuți (1919-1940)

3.3.2.2. Facultatea de Teologie Ortodoxă - Suceava, Universitatea din București (1940-1941 - primul refugiu)

3.3.2.3. Facultatea de Teologie Ortodoxă - Cernăuți, Universitatea „Cuza Vodă” — Iași (1941-1944)

3.3.2.4. Facultatea de Teologie Ortodoxă - Râmnicu Vâlcea, Universitatea „Cuza Vodă” - Iași (1944-1945 - Al doilea refugiu)

3.3.2.5. Facultatea de Teologie Ortodoxă - Suceava, Universitatea A1.1. Cuza Iași (1945-1948)

3.4. Facultatea de Teologie Ortodoxă (1990) Universitatea „Al. I. Cuza” – Iași (1990)

4. Institutul Teologic Superior CARANSEBEȘ

4.1. Începuturi

4.2. Institutul Teologic diecezan din Caransebeș

5. Învățământul Teologic Superior de la CLUJ

5.1. Activitatea științifică

5.2. Publicațiile Institutului Teologic clujean

6. Academia Teologică Ortodoxă Română din ORADEA

6.1. Pregătirea clerului bihorean până la înființarea Academiei Teologice

6.2. Înființarea Academiei Teologice Ortodoxe din Oradea și lupta Episcopului Roman Ciorogariu pentru aceasta

6.3. Refugiul Academiei Teologice din Oradea la Timișoarași desființarea ei

6.4. Continuatoarea vechii Academii Teologice, nouaFacultate de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității din Oradea

7. Învățământul teologic superior de la SIBIU

7.1. Academia Teologică „Andreiană”, 1921-1948

7.2. Institutul Teologic de grad Universitar „Andreian”, 1948-1989

CAPITOLUL IV

STUDIUL ȘI PROFESORII REMARCANȚI AI PREDĂRII ISTORIEI BISERICEȘTI UNIVERSALE ÎN SISTEMUL UNIVERSITAR TEOLOGIC ORTODOX DIN ROMÂNIA ÎN SECOLUL AL XX-LEA

1. Necesitatea studierii Istoriei în Teologie

1.1. Necesitatea unei teologii academice

1.2. Necesitatea studiilor istorice în teologie

2. Profesori marcanți ai Catedrei de Teologie Istorie Universală a Academiiilor, Institutelor sau Facultăților de Teologie Ortodoxă din România în perioada 1918-1990

2.1. CICERONE IORDĂCHESCU (1892-1966)

Opera

2.2. EUSEBIU POPOVICI (1838-1922)

2.3. GHEORGHE STĂNESCU (1897-1956)

Opera

2.4. SILVIU DRAGOMIR

Opera

2.5. ROMULUS CÂNDEA

Opera

2.6. ILIE BELEUȚĂ

Opera

2.7. TEODOR BODOGAE

Opera

2.8. MILAN ȘESAN

Opera

2.9. AUREL JIVI

Opera

2.10. DRAGOMIR DEMETRESCU (1852-1926)

Opera

2.11. TEODOR M. POPESCU (1893-1973)

Opera

2.12. IOAN RĂMUREANU (1910-1988)

OPERA

Lucrări Generale

2.13. VIOREL IONIȚĂ (n. 1945)

Opera

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

Studii și articole în revista teologică „B.O.R”

Studii și articole în revista teologică „M.M.S.”

ABREVIERI

Cuvinte cheie: învățământ superior, teologie, cercetare, istorie, profesor universitar, dezvoltare

Așa cum istoria românească are o mare însemnătate pentru poporul român, astfel nu trebuie trecută cu vederea nici istoria bisericească universală deoarece Biserica a fost întemeiată de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos prin Sfinții Apostoli care la rândul lor au hirotonit episcopi, preoți și diaconi. Datorită acestei premise trebuie să avem în vedere studiul istoriei bisericești universale. Tot aici vom vedea evoluția Academiilor, Institutelor și facultăților de Teologie Ortodoxă românești. Acestea nu au avut un trecut liniștit, dimpotrivă au trecut prin perioade de tulburare din cauza regimului anticlerical și ateist. Acest regim prin decretul din 1948 a închis multe Academii. În cele ce urmează în prezenta lucrare ne vom ocupa și de importanța Academiilor teologice ortodoxe din perioada 1918-1990, o perioadă cu multe alternări între liniște și tulburare.

Dacă ar fi să facem o ierarhizare a părinților profesori ai catedrelor de istorie bisericească universală nu am ști exact un anumit criteriu. „Ne ferim ca să-i ierarhizăm pentru că niciodată nu putem spune că unul este „cel mai” decât altul „mai”. Toți sunt „mai”. Fiecare este într-o

unicitate, chiar dacă sunt puși alături. Fiecare a strălucit în modul lui particular. Sunt oameni mari ai Bisericii. Au fost și vor rămâne. Sunt oameni mari ai teologiei.”

Trebuie să ne amintim de rolul pe care marile personalități teologice l-au avut în istoria teologiei, bucurându-ne să gustăm câte puțin din aportul lor extraordinar.

Am structurat această lucrare în 4 capitole majore, așa cum reiese din cuprinsul lucrării, astfel încât să cuprindem cât mai bine ideile principale urmărite pe parcursul cercetărilor.

În primul capitol intitulat „Rolul istoriei României în evoluția Bisericii Ortodoxe Române în secolul al XX-lea” am încercat să descriem evoluția evenimentelor istorice din țara noastră și impactul pe care l-au avut acestea asupra dezvoltării și evoluției Bisericii Ortodoxe Române. Am amintit și de obținerea Bisericii noastre a autocefaliei și a înființării Patriarhiei Române. Deasemenea am amintit și de impactul negativ pe care l-a avut regimul comunist asupra Bisericii Ortodoxe Române. Pentru a înțelege mai bine situația evenimentelor am împărțit capitolul în 2: 1. Biserica Ortodoxă Română de la Marea Unire din 1918 până în 1948 și 2. Biserica Ortodoxă Română în perioada comunistă.

Cel de-al doilea capitol „Învățământul teologic superior și cultura teologică românească în secolul al XX-lea” a strâns pe cât posibil informații legate despre situația generală a învățământului teologic superior din perioada aleasă spre cercetare, precum și a culturii teologice din România secolului al XX-lea. Astfel acestea au fost cuprinse în două subcapitole mari: 1. Învățământul teologic ortodox superior din România secolului XX și 2. Cultura teologică românească în secolul al XX-lea, iar ca o oglindire a importanței celor două (a învățământului și culturii teologice), am introdus și un al treilea subcapitol „Importanța pregătirii teologice în formarea intelectualității românești”.

Pentru a înțelege foarte bine evoluția învățământului teologic ortodox superior românesc, am considerat că e de o reală necesitate descrierea fiecărei facultăți, academii sau institut teologic din acest secol XX zbuciumat al României și al Bisericii Ortodoxe Române. Astfel am detaliat pe parcursul celui de al treilea capitol intitulat „Istoricul Institutelor, Academiilor și Facultăților de Teologie Ortodoxă în România secolului al XX-lea”, evoluția acestor instituții universitare din Arad, București, Iași, Chișinău, Cernăuți, Caransebeș, Cluj, Oradea și Sibiu. Precum se poate observa această evoluție am împărțită în funcție de reglementările legislative ale vremurilor respective. Deasemenea, am putut constata că, din păcate, după aprobarea Decretului

din 1948, învățământul teologic ortodox superior s-a restrâns la două Institute Teologice de Grad Universitar de la Sibiu și București, dar până în 1952 a funcționat și un al treilea la Cluj.

În capitolul al IV-lea „Studiul și profesorii remarcanți ai predării Istoriei Bisericești Universale în sistemul universitar teologic ortodox din România în secolul al XX-lea” m-am străduit a prezenta în primul rând „Necesitatea studierii Istoriei în Teologie”, mai exact necesitatea studierii unei teologii academice și apoi necesitatea studierii istoriei în teologie. În cel de al doilea subcapitol „Profesori remarcanți ai Catedrei de Teologie Istorie Universală a Academiiilor, Institutelor sau Facultăților de Teologie Ortodoxă din România în perioada 1918-1990” am încercat să prezint viața și activitatea cadrelor didactice cele mai importante ale catedrelor de Istorie Bisericească Universală din învățământul teologic ortodox superior românesc din perioada 1918-1990. Aceștia au fost: Cicerone Iordăchescu, Eusebiu Popovici, Gheorghe Stănescu, Silviu Dragomir, Romulus Căndea, Ilie Beleuță, Teodor Bodogae, Milan Șesan, Aurel Jivi, Dragomir Demetrescu, Teodor M. Popescu, Ioan Rămureanu Și Viorel Ioniță.

Din păcate noi ne aducem aminte cam târziu de cei care au fost și când îi avem printre noi, parcă nu îi cinstim așa cum se cuvine și ne pare rău după aceea. De ce, oare, nu ne-ar părea rău înainte, ca să avem încă o clipă de cinstire. Dacă noi îi cinstim pe acești profesori, așa puțin cum știm, cu atât mai mult ar trebui să îi cinstim pe profesorii noștri care sunt cu noi și vor fi tot timpul cu noi, dar deocamdată Dumnezeu le-a binecuvântat viața ca să fie prezenți aici și în mod real, că spiritual și duhovnicește vor fi prezenți cât timp vor exista facultățile noastre.

Prin anexele care se află atașate acestei lucrări am vrut să evidențiem faptul că în pofida evenimentelor desfășurate ale regimului comunist românesc, studierea istoriei universale a cunoscut numeroase cercetări de către cei pasionați de acest domeniu al teologiei ortodoxe românești.

Având în vedere importanța trecutului, prezentului istoric al facultăților de teologie ortodoxe românești și noi suntem datori să le păstrăm memoria vie a tuturor profesorilor care au adus un important tezaur al istoriei și datorită cărora și noi avem acces la istoria nepătată și neștirbită a Bisericii. Considerăm că Academiiile și institutele teologice universitare din România perioadei 1918-1990 au fost, sunt și vor fi adevărate oaze ale Ortodoxiei eomânești chiar dacă au avut de suferit din cauza regimului ateist comunist. Chiar dacă unii ierarhi, profesori de teologie au fost simpatizanți ai regimului comunist, nu trebuie să-I judecăm și să-I disprețuim, ci dimpotrivă trebuie apreciați pentru munca și aportul pe care l-au adus îmbunătățirii studiului

teologiei universitare în instituțiile teologice ortodoxe românești, deoarece și ei sunt mădulare ale Bisericii lui Hristos.

Prin această incursiune în trecutul istoric și cultural al Facultăților, Institutelor și Academiilor teologice ortodoxe de la noi din țară, dar și prin amintirea vrednicilor de pomenire a profesorilor care au predat cursurile de istorie bisericească universal am dorit să păstrăm și să arătăm importanța existenței lor atât pentru Biserica Ortodoxă Română, cât și pentru țara noastră.

Precum lumina soarelui nu poate fi oprită pentru mult timp de către norii denși ce aduc ploaia care face ca în urma ei totul să se reîmprospăteze și să renască la o nouă viață cu o nouă forță care se speră că nu va mai putea fi învinsă, așa și studiul teologiei istorice trebuie păstrat și valorificat în continuare.

Regulile dialogului ecumenic și inter-religios contemporan și cele ale conviețuirii într-un mediu multiconfesional și chiar plurireligios reclamă recunoașterea identității celuilalt și afirmarea propriei istorii. În lumina celor prezentate în această lucrare reținem importanța studiului istoriei bisericești universale ca act de asumare și afirmare a identității noastre creștine și a apartenenței la Biserică, trupul mistic al lui Hristos. Deasemenea am putut remarca că indiferent de cât de mult a fost schimbată programa analitică a institutelor teologice ortodoxe românești studiul istoriei bisericești nu a lipsit niciodată, chiar dacă pe parcurs s-au despărțit în studiul istoriei bisericești ortodoxe române și studiul istoriei bisericești universale.

„Învățămintul teologic superior al Ortodoxiei românești nu poate face excepție de la misiunea pe care o are, aceea de a fi portavocea Bisericii, de a fi un cadru eficient de dezbatere a problemelor cu care se confruntă Biserica, de a oferi anumite perspective atunci și acolo când acestea sunt absolut necesare. Cu alte cuvinte, facultățile de teologie ortodoxă trebuie să-și câștige sau recâștige coerența în mersul vremii, nu neapărat pentru a se adapta vremii, cât pentru a lucra în corespondență cu problemele vremii, devenind în felul acesta un partener serios de dialog teologic și intercultural.”

„E adevărat că cel care stă la etajul cinci, șase, zece, sau la un etaj superior, foarte greu își mai amintește de parter sau de subsol, sau de structura edificiului, și se bucură, și e firesc să se bucure, de perspectiva pe care o oferă nivelul la care se află. Totuși, din când în când, suntem obligați să privim și spre structură, să păstrăm, să completăm și mai ales să ducem mai departe ceea ce înaintașii noștri ne-au oferit.”

Consider că asemenea vredniciei părinților profesori, ar trebui să luptăm și noi în zilele noastre pentru a ne păstra mereu vie Ortodoxia și să nu ne lepădăm de credința noastră străbună, dar mai ales să continuăm să trăim în și cu Hristos oricât de mult s-ar simți secularizarea și globalizarea societății.